

## **Työelämän tutkimuspäivät 8.-9.11.2012**

**Työryhmä: Merkityksellisyys kohtaa mittaamisen? Taidetyö, osuuskunnan ja kansalaisjärjestöjen palkkatyö**

### **Työryhmäkoordinaattorit**

Pia Houni, TeT, dosentti, Työterveyslaitos  
Tiina Kontinen, FT, Jyväskylän yliopisto

### **Ohjelma**

#### **Torstai 8.11.2012, klo 14.00–17.00, Linna KH 5038**

**14.00–14.15**     **Tervetuloa työryhmään**  
Pia Houni & Tiina Kontinen

Puheenjohtajana Tiina Kontinen

**14.15–14.45**     **Taiteilijan työ – mystiikalla maustettua itsejohtamista**  
Pia Feinik

**14.45–15.15**     **Subjekttiivinen hyvinvointi mittaamisen haasteena - taiteilijat puhuvat**  
Pia Houni

**15.15–15.30**     **Kahvitauko**

**15.30–16.00**     **Pakko ja vapaus kirjailijan työssä**  
Ilkka Pirttilä YTT, dosentti, Työterveyslaitos

**16.00 – 16.30**     **"Nyt kevennetään". Taidepuhe ja talouspuhe teattereiden johtajaparien haastatteluissa**  
Heli Ansio, & Mari Järvinen

**16.30–17.00**     **Yhteenvetosanat**

**Perjantai 9.11.2012, klo 12.00–14.30, paikka ilmoitetaan myöhemmin**

Puheenjohtajana Pia Houni

- 12.00–12.30**      **Mechanisms in evaluation capacity building exercise in Finnish development NGOs: Interplay of organizational and institutional contexts**  
Tiina Kontinen & Anja Onali
- 12.30-13.00**      **Towards a tool for monitoring empowerment in a development NGO**  
Sara Robinson-Moncada
- 13.00–13.30**      **Kahvitauko**
- 13.30–14.00**      **Työtyytyväisyys ja työelämän laatu kolmannen sektorin palkkatyössä**  
Petri Ruuskanen, Kirsikka Selander & Timo Anttila
- 14.00–14.30**      **Yhteenvetosanat**

## **Työelämän tutkimuspäivät 8.–9.11.2012**

**Työryhmä: Merkityksellisyys kohtaa mittaamisen? Taidetyö, osuuskunnan ja kansalaisjärjestöjen palkkatyö**

Pia Feinik, kuvataiteilija FM, jatko-opiskelija (tbc)  
Aalto-yliopisto  
[pia.feinik@gmail.com](mailto:pia.feinik@gmail.com)

### **Taiteilijan työ – mystiikalla maustettua itsejohtamista**

Taiteilijan työ- ja ammattikuva laajenee jatkuvasti taiteen monialaistumisen myötä. Uudessa roolissaan taiteilija soveltaa uusia toimintamalleja ja yhteistyömuotoja ja harjoittaa monialaista osaamista, joka ei rajoitu pelkästään hänen taiteelliseen substanssiinsa. Taiteilijan ammatissa toimiminen vaatiikin yhä enemmän yrittäjämäistä vahvaa itsejohtajuutta, kommunikointitaitoja ja paineensietokykyä. Taiteilijoiden varsinaisen luovan työn osuus kaikesta tehtävästä työstä on muutoksen myötä vähentymässä, mutta harvalla on edelleenkään varaa ostaa esimerkiksi taloushallintoon tai tiedottamiseen kipeästi tarvitsemiaan palveluita. Nykytilanteessa taiteilijan onkin jatkuvasti ja monipuolisesti kehitettävä tietojaan ja taitojaan ja tiedostettava millä tavoin voisi mielekkäällä tavalla, tuotteistaa ja myydä osaamistaan joutumatta kuitenkaan tekemään taiteellisia myönnytyksiä.

Taiteilijan työ on taidetaustaisen monialaisuuden ja taiteen soveltavan käytön soveltamismahdollisuuksien myötä laajentumassa uusille tutkimattomille alueille. Vaikka tämä muutos asettaa taiteilijoille uusia sekä asenteellisia että taidollisia haasteita, on monialaisuuden mahdollisuutena kuitenkin näkökulmien laajentuminen, uusien hedelmällisten maaperien löytäminen ja tätä kautta myös taiteilijoiden toimeentulopohjan laajentuminen. Myös yhteiskunnan osalta taiteilijan työhön asettamiin mitattavuuspaineisiin on mahdollista vastata juuri taidetaustaisen monialaisuuden ja taiteen soveltavan käytön, ja niistä jo parhaillaan kertyvien uusien kokemusten ja tulosten myötä.

## Työelämän tutkimuspäivät 8.–9.11.2012

**Työryhmä: Merkityksellisyys kohtaa mittaamisen? Taidetyö, osuuskunnan ja kansalaisjärjestöjen palkkatyö**

Pia Houni  
Työterveyslaitos  
[pia.houni\(at\)tll.fi](mailto:pia.houni(at)tll.fi)

### **Subjektiiivinen hyvinvointi mittaamisen haasteena - taiteilijat puhuvat**

Tarkastelen puheenvuorossani meneillään olevaa tutkimushanketta Taiteilijoiden hyvinvointi taidetyön muutoksessa. Hankkeessa tutkitaan suomalaisia ammattitaiteilijoita. Mukana on useita taidealojen tekijöitä, kuten teatterityön tekijöitä, näyttelijöitä, kirjailijoita, kuvataiteilijoita jne. Hankkeen aineiston muodostavat taiteilijoille suunnattu laaja kysely, haastattelumateriaali, sekä etnografinen havaintokertomus. Aineiston yksi erityispiirre on se, että yksilölähtöisen datan lisäksi kohdistetaan huomiota luovien yhteisöjen toimintaan, jonka kautta osa aineistosta kerätään.

Tutkimuksen keskiössä on varsin ajankohtainen teema: hyvinvointi. Se on ollut viime vuosina esillä tutkimuksissa ja yleisessä työkeskustelussa. Hyvinvoinnin mittareiksi on kehitetty useita väsymisen, mielialojen ja loppuun palamisen indikaattoreita etsiviä malleja. Useimmat näistä perustuvat vastaajan subjektiiviseen itsearviointiin, vaikka ne antavat numeraalisia arvoja. Vastaavasti hyvinvointia on tutkittu fysiologisina oireyhtyminä, kuten verenpaineen tai infektioiden määrinä (usein sairauspoissaoloina).

Hyvinvointi asettaa monia haasteita mittaamiselle ja merkityksille, se on viime kädessä subjektin määrittelemä kokemus itsestään ja omasta elämästään – mitä on hyvä elämä minulle?

Taiteilijoihin kohdistuvia hyvinvointitutkimuksia on toistaiseksi tehty vähän (pääsääntöisesti lääketieteen puolella). On varsin tarpeellista ymmärtää ja tuoda uutta tietoa tältä alueelta, koska taiteilijan työ on yhteiskunnallisesti moniulotteista ja usein sisältää lukuisia haasteita hyvinvoinnin näkökulmasta katsottuna.

Puheenvuorossani valotan tutkimusaineiston alustavan analyysin perusteella kysymystä subjektiivisesta hyvinvoinnista.

## Työelämän tutkimuspäivät 8.–9.11.2012

**Työryhmä: Merkityksellisyys kohtaa mittaamisen? Taidetyö, osuuskunnan ja kansalaisjärjestöjen palkkatyö**

Ilkka Pirttilä, YTT, dosentti  
Työterveyslaitos, Muuttuva työelämä-tiimi  
[ilkka.pirttila@gmail.com](mailto:ilkka.pirttila@gmail.com)

### **Pakko ja vapaus kirjailijan työssä**

Kirjailijan työtä - kuten muutakin taidetyötä - pidetään aidosti vapaana ja omaehtoisena ammattina. Kuitenkin pakolla – välttämättömyys ja kurinalaisuus – on kirjailijan työssä myös suuri paino. Tässä esityksessä ja sen taustalla olevassa tutkimuksessa tarkastelen kirjailijan arkityötä ja sen merkityksellisyyttä juuri pakon ja vapauden välisen dilemman näkökulmasta analysoimalla teorian ohjaamana suomalaisten nykykirjailijoiden työtä koskevaa dokumenttiaineistoa.

Esitykseni liittyy seuraaviin tutkimuskeskusteluihin, jotka koskevat sekä luovaa työtä että kirjailijoiden työtä. Jälkimmäistä on tutkittu monista näkökulmista: 1) taiteenfilosofinen ja taiteen tutkimus, 2) humanistinen (kirjallisuustieteellinen) tutkimus, 3) kirjailijoiden työn psykologinen tutkimus ja 4) kirjailijatyön sosiologinen tutkimus, jonka alalajeja ovat 4a) taiteilijoiden taloudellisosiaalisen aseman tutkimus ja 4b) kirjallisuuden kentän tutkimus. Itse edustan lähinnä tätä viimeksi mainittua.

Metodologiana on teorian ohjaama moninaisen dokumenttipohjaisen empirian analyysi (vrt. esim. Bourdieu). Empiirinen aineisto koostuu lumipallomenetelmällä kootuista julkisista dokumenteista: erilaiset lehtiartikkelit, elämänkerrat ja muistelmat sekä tutkimusraportit.

Analyysi perusteella esitän esityksessäni, ensinnäkin sen, että pakko-vapaus -dilemma ja sen hallinta on keskeinen osa kirjailijoiden työtä ja yksi keskeinen ja välttämätön ehto hyvälle kirjailijan työlle ja toiseksi sen, että dilemma jakaantuu – ainakin – neljään elementtiin: a) psykologinen pakko ja vapaus, b) yhteiskunnallinen pakko ja vapaus, c) taloudellinen pakko ja vapaus sekä d) esteettinen pakko ja vapaus. Näin on riippumatta siitä, edustaako joku kirjailija tiettyä kirjailijatyyppejä (romantikko, esteetikko, tiedostaja, herättäjä, tarinan kertoja ja sivullinen ym.)

Lopuksi pohdin lyhyesti tulosten siirrettävyyttä koskien muuta taiteellista työtä (luovaa työtä) ja merkitystä keskustelulle jota käydään ideaalityöstä ja 'hyvästä työstä' ja miksei myös ns. 'uudesta työstä'.

## Työelämän tutkimuspäivät 8.–9.11.2012

**Työryhmä: Merkityksellisyys kohtaa mittaamisen? Taidetyö, osuuskunnan ja kansalaisjärjestöjen palkkatyö**

Heli Ansio, FM  
Työterveyslaitos  
[heli.ansio@ttl.fi](mailto:heli.ansio@ttl.fi)

Mari Järvinen, PsM  
Työterveyslaitos  
[mari.jarvinen@ttl.fi](mailto:mari.jarvinen@ttl.fi)

### **"Nyt kevennetään". Taidepuhe ja talouspuhe teattereiden johtajaparien haastatteluissa**

Puheenvuoromme käsittelee taloudellisen tehokkuuden ja taiteellisen luovuuden toimintalogiikoiden vuoropuhelua ja törmäyksiä esittävän taiteen organisaatioiden johtamisessa. Teatterityössä mitataan esitysmääriä, katsojalukuja, katsomoiden täyttöprosentteja, henkilötöyvuosia, eri rahoittajien rahoitusosuuksia... Työehtosopimus säätelee kiinteiden ammattiteattereiden työajat sekä esityksen valmistamiseen tähtäävien harjoitusten määrät. Kuitenkin teatterityötä – kuten kaikkea taidetyötä – määrittävät myös ja ennen kaikkea taiteelliset tavoitteet ja niiden mielekkyyden kokeminen.

Puheenvuorossamme käsittelemme erityisesti ns. parijohtajuutta teatterissa ja tanssiteatterissa. Teatterin ohtamisen jakaminen kahdelle henkilölle ei sinänsä ole uusi ilmiö, mutta viime vuosina tämä käytäntö on tullut entistä tavallisemmaksi erilaisissa esittävän taiteen organisaatioissa. Esitelmämme perustuu haastatteluaineistoon, jonka olemme keränneet Taide- ja kulttuurityön omaehtoinen johtajuus ja liminaaltilassa syntyvät innovaatiot -tutkimushankkeessa. Aineisto koostuu suomalaisten ammattiteattereiden johtajaparien (6 paria; lisäksi yksi taidetyötilayhteisön johtajapari) ja heidän alaiensa (kahdesta organisaatiosta, yhteensä 10 kpl) haastatteluista. Joukossa on erilaisia johtajapareja: esimerkiksi pareja, jotka koostuvat kahdesta taiteellisesta johtajasta ja toisaalta pareja, joissa toinen on taloudellinen ja toinen taiteellinen johtaja.

Pohdimme puheenvuorossamme tapoja, joilla työn merkityksellisyyden kokeminen ja määrällinen mittaaminen yhdistyvät tai asettuvat vastakkain teatterinjohtajien haastattelupuheessa. Miten teatterinjohtajat näkevät oman tehtävänsä katsojalukujen ja talouden mittaamisen, taiteellisen laadunvarmistuksen ja oman taiteellisen työn ristipaineessa? Miten kaksi teatterinjohtajaa jakaa työnsä ja vastuualueensa? Erityisesti paneudumme siihen, miten kahden johtajan malli voi auttaa ratkaisemaan tai kestävämmän toimintalogiikoiden törmäyksiä.

**Työelämän tutkimuspäivät 8.-9.11.2012**

**Työryhmä: Merkityksellisyys kohtaa mittaamisen? Taidetyö, osuuskunnan ja kansalaisjärjestöjen palkkatyö**

Tiina Kontinen, FT, yliopistonlehtori  
Jyväskylän yliopisto  
[tiina.t.kontinen@jyu.fi](mailto:tiina.t.kontinen@jyu.fi)

Anja Onali, VTM, jatko-opiskelija  
Helsingin yliopisto  
[anja.onali@helsinki.fi](mailto:anja.onali@helsinki.fi)

**Mechanisms in evaluation capacity building exercise in Finnish development NGOs: Interplay of organizational and institutional contexts**

During the past three decades non-governmental organizations (NGOs) have become significant actors in international development aid. At the same time, the demands for effectiveness and the overall rationalization culture have been extended to the work of NGOs as well. This has led to increasing institutional isomorphism in the international system of development NGOs in terms of management tools, organizational forms, objectives and practices. Increased development of monitoring and evaluation tools and systems has been a case in point. In this paper we discuss the variety of organizational responses towards monitoring and evaluation in a process of organizational intervention. Methodologically, we explore the potentials of the notion of mechanism provided by realistic evaluation. We identify a variety of mechanisms emerged in organizations in their response to an intervention and reflect on the interplay of organizational and institutional contexts. Our empirical material comes from a series of organizational interventions conducted in ten Finnish development NGOs in 2009–2010. We focus on two case organizations and analyze the choices made and capacities used during the course of the intervention. Moreover, we explore the responses to tools such as 'LFA' and 'indicators' which are central embodiments of rationalization in the institutional context of development aid.

**Työelämän tutkimuspäivät 8.-9.11.2012**

**Työryhmä: Merkityksellisyys kohtaa mittaamisen? Taidetyö, osuuskunnan ja kansalaisjärjestöjen palkkatyö**

Sara Robinson-Moncada, Doctoral candidate, YTM, jatko-opiskelija  
University of Jyväskylä  
[sara.robinson-moncada@jyu.fi](mailto:sara.robinson-moncada@jyu.fi)

### **Towards a tool for monitoring empowerment in a development NGO**

As non-governmental organizations (NGOs) take on more significance within international development cooperation, pressures also increase to provide concrete evidence of the results of development interventions. Many of the existing tools for monitoring and evaluation rely on measurable indicators that directly contrast with value-based objectives, such as empowerment. Together with World Vision Finland, this research project strives to develop creative tools for measuring empowerment within development work that can be used by both donors and their partners in the field. Following the progress of the research, this paper explores the challenges of measuring empowerment within complex international NGO structures and non-linear relationships.



## Työelämän tutkimuspäivät 8.-9.11.2012

### Työryhmä: Merkityksellisyys kohtaa mittaamisen? Taidetyö, osuuskunnan ja kansalaisjärjestöjen palkkatyö

Petri Ruuskanen, YTT, yliopistonlehtori  
Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos  
[petri.ruuskanen@jyu.fi](mailto:petri.ruuskanen@jyu.fi)

Kirsikka Selander YTM, tutkijakoulutettava  
Timo Anttila, YTT, akatemiatutkija

Jyväskylän yliopisto

### Työtyytyväisyys ja työelämän laatu kolmannen sektorin palkkatyössä

Kolmannella sektorilla tarkoitetaan markkinoiden, julkisen sektorin ja kotitalouksien väliin jäävää aluetta, jota leimaa ei-voittoa tavoitteleva kansalaistoiminta ja vapaaehtoisuus. Kolmannen sektorin keskeinen tehtävä on ilmaista ihmisten ja sosiaalisten ryhmien yhteisiä kokemuksia, identiteettejä ja intressejä julkiseen keskusteluun. Samalla kolmas sektori on merkittävä palvelujen tuottaja ja sektorilla tehtävä palkkatyö on kasvanut viime vuosina nopeasti. Palkkatyön kasvuun on johtanut erityisesti se, että sektori on ottanut vastuulleen kasvavan osan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kulttuurin, liikunnan nuorisotyön palvelutuotannosta.

Institutionaalisen muutoksen seurauksena kolmannen sektorin rahoitusmallit ovat muuttuneet. Jatkuvia toiminnan yleisavustuksia on leikattu ja tilalle on tullut palvelutoimintaan liittyvä projekti- ja hankerahoitus sekä erityisavustukset. Kolmannen sektorin organisaatioissa ollaan aiempaa tietoisempia taloudellisten reunaehtojen, ammattimaisen toiminnan, tehokkuuden ja tuotteistamisen merkityksestä. Samanaikaisesti järjestöissä on usein mukana perinteinen kansalaislähtöinen ajattelutapa, joka korostaa vapaaehtoistyön ja osallisuuden merkitystä yhdistysten toiminnan perustana. Vapaaehtoisuuteen pohjaava eetos voi samalla asettaa epärealistisia odotuksia kolmannen sektorin palkatulle henkilöstölle.

Tässä esityksessä tarkastellaan työtyytyväisyyttä ja työelämän laadun ulottuvuuksia kolmannen sektorin työssä vertaamalla sitä julkiseen ja yksityiseen sektoriin. Lisäksi etsitään kolmannen sektorin työtyytyväisyyteen liittyviä tekijöitä lineaarisen regressioanalyysin avulla. Kansainvälisessä keskustelussa on usein esitetty, että kolmannella sektorilla tehtävään työhön liittyy erityinen sisäinen motivaatio, joka lisää sektorin työntekijöiden työtyytyväisyyttä. Omat tuloksemme poikkeavat monilta osin näistä väitteistä. Työntekijät kolmannella sektorilla Suomessa ovat muita tyytymättömämpiä työhönsä. Myös monet työelämän laadun ulottuvuudet poikkeavat kolmannella sektorilla muista työmarkkinasektoreista. Kolmannen sektorin työhön liittyy muita sektoreita suurempi mahdollisuus päättää työaikansa käytöstä. Samalla työntekijöillä kolmannella sektorilla on muita heikommat mahdollisuudet käyttää kykyjään ja luovuuttaan. Kokemukset kiireestä ovat kolmannella sektorilla muita yleisempiä. Lisäksi sekä työsuhteeseen liittyvä määrällinen että työn ennakoitavuuteen liittyvä laadullinen epävarmuus ovat korkeampia kolmannella sektorilla. Regressioanalyysin mukaan työelämän heikompi laatu selittää suurelta osin kolmannen sektorin alhaisempaa työtyytyväisyyttä. Kolmannella sektorin organisaatioissa tulisikin kiinnittää jatkossa aiempaa enemmän huomiota työoloihin ja palkkatyön tekemisen edellytyksiin.